

ГОРБУЛІН

Володимир Павлович — академік НАН України, перший віцепрезидент НАН України

БАДРАК

Валентин Володимирович — директор Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння

ВОЄННИЙ 2024-Й: ЗАГАДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ¹

У статті проаналізовано геополітичну ситуацію, яка на сьогодні склалася у світі і в центрі якої опинилася Україна. Наприкінці другого року широко-масштабної війни РФ проти України автори виокремлюють ключові «загадки» — виклики майбутнього, 2024, року, від відповідей на які залежатиме, куди і яким шляхом піде майбутнє. Перша загадка пов'язана з рівнем допомоги Україні з боку наших партнерів, друга — зі спроможністю України налагодити ефективну роботу власного ОПК, а третя — це, власне, успіхи на полі бою.

Навряд чи буде перебільшенням сказати, що 2024 р. несе низку нових викликів, загадок, парадигм. І скоріш за все 2024-й виявиться більш складним і турбулентним для сучасного світу, а для України — більш небезпечним, ризикованим та виснажливим. 2024 рік висуває нові вимоги як у світовій геополітиці, так і безпосередньо на полі бою. Потрібні не просто нові рішення, потрібна невідкладна, багаторівнева робота планетарних лідерів у багатьох сферах одночасно.

Російсько-українська війна створила умови для повної розгерметизації деструктивного у світі та порушила психоенергетичний баланс планети. В результаті спрацювала ланцюгова реакція з реалізації бажань досягти політичних цілей військовим способом. Крім масового переозброєння великої кількості країн світу та докорінної зміни стратегій національної безпеки (як, скажімо, зробила Японія), виникла низка кривавих війн, у яких звірства росіян в Україні повторювалися та клонувалися.

Навряд чи буде помилковим твердження, що Путін «випустив джина війни з пляшки». Фактично немає жодного сумніву, що війна в Ізраїлі та передвоєнна ситуація на Балканах — це нові фронти Путіна, які Кремль намагається «відкрити» проти Заходу з допомогою зацікавлених політичних сил і терористичних організацій. Ймовірність масштабування війни до рівня глобальної, світової, різко зросла, і це стосується не лише

¹ Статтю вперше опубліковано на сайті «Укрінформ» 19 жовтня 2023 р. <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3775470-voennij-2024ij-zagadki-dla-ukraini.html>

Близького Сходу, а й, наприклад, Азербайджану—Вірменії, Північної Кореї—Південної Кореї. Загалом будь-яка нова війна у світі або масштабування вже наявних конфліктів перебуває в зоні інтересів режиму Путіна, оскільки зменшує його відповідальність, розвиває й частково поглинає загальну деструктивну політику Кремля, створює надзвичайні умови для всього світу і, відповідно, нові перспективи для руйнівника міжнародної системи безпеки.

Перехід у 2024 р. та намір військових фахівців Заходу вже з початку осені 2023 р. зазирнути в майбутнє з оцінкою перспектив колоритно говорить про усвідомлення та прийняття того факту, що вже розгорнулася довга й виснажлива війна², до якої не були готові ані кремлівська верхівка, ані блок НАТО.

Тож на що варто передусім звернути увагу і що найбільше впливатиме на українські перспективи?

На шляху до формування нової моделі світу. Кардинальне переформатування світу насправді є великою, можливо, найбільшою загадкою майбутнього, і Україна, як не дивно, перебуває в її центрі.

У Європі стрімко розпочався процес перегляду ставлення не лише до Путіна, а й до його фактичного покровителя з Піднебесної. У вересні 2023 р. міністр закордонних справ Німеччини Анналена Бербок назвала Сі Цзіньпіня диктатором у прямому ефірі Fox News: «Якщо Путін виграє цю війну, яким знаком це буде для інших диктаторів у світі, таких як Сі — президент Китаю? Україна повинна виграти цю війну»³.

Здається, чи не вперше так чітко прозвучало слово «перемога» з вуст європейського чиновника високого рівня. Потім у жовтні 2023 р.

² Зокрема, йдеться про заяву голови Об'єднаного комітету начальників штабів США генерала Марка Міллі в інтерв'ю CNN. <https://www.youtube.com/watch?v=MRHkj3QC-GM>

³ Назвала Сі Цзіньпіна диктатором: у Китаї обурені словами голови МЗС Німеччини. 24 Канал. 18.09.2023. <http://surl.li/mmbbr> Джерело: German foreign minister: We're not just defending Ukraine, but democracy worldwide. Fox News 14.09.2023. <https://www.foxnews.com/video/6337177076112>

Артилерійські боєприпаси калібру 152 мм українського виробництва. Фото: Генштаб ЗСУ

Оновлена українська САУ 2С22 «Богдана» на озброєнні 57-ї окремої мотопіхотної бригади ЗСУ імені кошового отамана Костя Гордієнка. Фото: Reuters

Держдеп США видав документ «Інтегрована стратегія розвитку України», в якому офіційно вказано, що Сполучені Штати хочуть допомогти Україні досягти перемоги у війні, а ще — притягнути Росію до відповідальності за злочини в Україні⁴. Попри низку рекомендацій щодо налагодження Києвом боротьби з корупцією та створення справді справедливого судочинства, це перший офіційний документ у США, в якому зафіксовано бажання перемоги України. Зрозуміло, що трактування змісту слова «перемога» в США і в Україні може від-

⁴ «Стратегія розвитку України»: публікуємо повний документ, де США закликають українців посилити боротьбу з корупцією. Дзеркало тижня. 02.10.2023. <http://surl.li/mmbby>

Іранська балістична ракета Zolfaghar. Фото з відкритих джерел

Іранська повітряно-поверхнева ракета «358». Фото з відкритих джерел

чутно різнитися, але це позитивні зміни, які можуть привести до більшої чіткості у протистоянні путінській Росії.

Ще однією дуже важливою зміною у 2023 р. стало помітне нарощування Україною власного виробництва зброї, насамперед ракет та різних типів дронів. Можливості подальшого посилення бойових спроможностей та участь у цьому країн-партнерів через військово-технічне співробітництво стають новою фундаментальною можливістю для української нації.

На жаль, стимулювання Китаєм Росії, Ірану та Північної Кореї до формування альянсу значно порушило загальний баланс сил. Іран після завершення дії резолюції Ради безпеки ООН 2231 може піти на передання ракет Росії — йдеться про балістичні ракети Fateh-110 з радіусом дії 300 км і бойовою частиною до 600 кг та ракети Zolfaghar із радіусом дії до 700 км і бойовою частиною 579 кг. До того ж бойова частина ракети Zolfaghar відділяється при заході на ціль, що значно ускладнює її виявлення, відстеження і знищення. У вересні

2023 р. іранці продемонстрували Шойгу під час його візиту до країни нову повітряно-поверхневу ракету під назвою «358»⁵.

Зухвала атака палестинського ісламського руху ХАМАС на Ізраїль 7 жовтня 2023 р., спланувати яку напевно допоміг Іран, означила перехід до різкого загострення між Заходом та прокитайськими силами на планеті — із серйозною загрозою спалаху великої війни на Близькому Сході⁶. Це спроба координаторів війни досягти рівня великого вибуху на Близькому Сході з метою виснаження Заходу одночасною підтримкою України, Ізраїлю й Тайваню.

Не менш небезпечною видається і КНДР: майже одразу після поїздки Кім Чен Ин у гості до Путіна Пхеньян почав відправляти артилерію для посилення російської армії⁷. Поставки в РФ зброї з Ірану та Північної Кореї можуть збільшитися — така перспектива існує. Тому будь-яке зменшення уваги Заходу до забезпечення України може мати вкрай негативні наслідки.

Ці події відбувалися на тлі певних воєнних досягнень України. На початку жовтня Москва заявила про плани збудувати військово-морську базу на узбережжі Чорного моря в окупованій грузинській Абхазії⁸. Це виглядало симптоматично та відображало реакцію на неможливість перебування Чорноморського флоту РФ у Севастополі і водночас намір

⁵ Bizarre Iranian 'Loitering SAM' Shown To Russian Defense Minister. *The Drive*. 20.09.2023. <http://surl.li/mmbcm>

⁶ Офіцери Корпусу вартових Ісламської революції Ірану працювали з ХАМАС із серпня, щоб розробити повітряний, наземний та морський план вторгнення. Деталі операції було уточнено під час кількох зустрічей у Бейруті, в яких брали участь офіцери КВІР і представники чотирьох підтримуваних Іраном угруповань бойовиків, серед яких ХАМАС, що утримує владу в Газі, і Хезболла — шіїтське бойове угруповання та політична фракція в Лівані. <http://surl.li/mmbda>

⁷ North Korea provides Russia artillery for the Ukraine war as U.S. hands Kyiv ammunition seized from Iran. *CBS News*. 05.10.2023. <http://surl.li/mmbdg>

⁸ Повідомлення було зроблено через газету «Известия»; у ній є посилання на самопроголошеного лідера регіону Аслана Бжанію, який за тиждень до публікації зустрічався з Путіним. <http://surl.li/mmbgo>

посилити свій вплив на Кавказі через втрату контролю над Вірменією та перспективи нових викликів у регіоні. Але головне в історії з передислокацією кораблів ЧФ РФ із Севастополя — фактичне визнання відсутності можливості гарантувати безпеку флоту на Кримському півострові. *Інакше кажучи, восени 2023 р. Росія почала втрачати контроль над Кримом.*

Московський набат, або чи змінилися російські перспективи у 2024 р. Формальним індикатором слугує передусім офіційна обіцянка військового міністра Шойгу завершити війну до 2025 р. Однак час грає на Путіна та його заплямлену кров'ю кліку — в цьому немає жодного сумніву.

Якщо виникає враження, що російський фашистський режим видихся, то це точно хибне враження. Росії пророкували падіння видобутку нафти на 30 %, ВВП — на 15 %, імпорту — до 50 %, але жоден з цих прогнозів не справдився⁹. Експорт РФ у 2022 р. не лише не зменшився, а й зріс на 20 %, сягнувши \$591 млрд — рекордного показника за всю історію країни. Компоненти для виробництва зброї, в тому числі мікросхеми, без перешкод потрапляли в РФ у 2023 р. через Туреччину, Китай, Киргизстан, Казахстан, Вірменію, Узбекистан. Західні країни купували в Росії платину, нікель, мідь, алюміній, алмази, деякі продукти зі сталі — щонайменше на \$20 млрд на рік. РФ наростила експорт скрапленого газу з 14,22 млрд м³ у 2021 р. до 19,2 млрд м³ у 2022 р.

РФ купувала все необхідне для виробництва зброї навіть у США. Так, до Росії потрапили верстати американської корпорації NSH. У рекламному відео росіяни ненав'язливо продемонстрували, що виробляють небезпечні безпілотники-камікадзе «Ланцет» на верстаках з Японії та Південної Кореї¹⁰. А німецькі верстати Spinner, необхідні для реалізації про-

Російський дрон-камікадзе «Ланцет», ілюстративне зображення

грами з нарощування виробництва осколково-фугасних снарядів для танків, потрапили в РФ через Туреччину¹¹.

Прикру картину з санкціями доповнює взагалі сумний факт: у вересні 2023 р. виявилось, що нові іранські дрони-камікадзе, використані РФ для атак на українські міста (за три літні місяці було здійснено понад 600 таких атак), мають європейські компоненти¹².

Такий стан речей дозволив Кремлю запланувати гігантське збільшення військових витрат у 2024 р. Проект бюджету, представлений у вересні 2023 р., передбачав виділення на утримання армії та виробництво зброї нечуваної суми — аж 10,8 трлн рублів, або \$112 млрд, що, до речі, майже вдвічі більше за витрати 2023 р. (6,4 трлн руб.). Аналітики звернули увагу, що вперше в історії оборонні витрати на війну стають найбільшою статтею бюджету¹³.

Сприяє Кремлю і той факт, що у жовтні допомога Україні опинилася у підвищеному стані через внутрішню політичну кризу в США, де виникла проблема із затвердженням суми на допомогу Україні. Президент Франції Емманюель Макрон, який ще недавно заявляв про

⁹ Російська Федерація продовжує заробляти не менше, ніж до початку великої війни. Чому санкції країн Заходу несуттєво впливають на Кремль? *Економічна правда*. 04.09.2023. <http://surl.li/llsxz>

¹⁰ Росіяни показали, що роблять «Ланцет» на верстаках з Японії та Південної Кореї. *Defense Express*. 04.09.2023. <http://surl.li/mmeiu>

¹¹ Німецькі верстати для російських танків: НАЗК внесло 14 імпортерів виробника Spinner до списку кандидатів на санкції. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. 19.09.2023. <http://surl.li/mmej1>

¹² Revealed: Europe's role in the making of Russia killer drones. *The Guardian*. 27.09.2023. <http://surl.li/lnvml>

¹³ Russia Plans Huge Defense Spending Hike in 2024 as War Drags. *Bloomberg*. 22.09.2023. <http://surl.li/mmeqj>

Ізраїльський танк Merkava Mk 4, уражений бойовиками ХАМАС за допомогою ударного дрона. Фото з відкритих джерел

неможливість припинення підтримки України¹⁴, раптом зазначив, що Сполучені Штати є найбільшим донором допомоги Україні в абсолютному вираженні, і цю допомогу неможливо «замінити»¹⁵. Майже те саме в перші дні жовтня підтвердив і верховний представник Євросоюзу із зовнішньої та безпекової політики Жозеп Боррель: «Чи може Європа заповнити прогалину, залишену США? Звичайно, Європа не може замінити США»¹⁶.

У цьому контексті напад на Ізраїль став спільною асиметричною зброєю Росії та Ірану проти Заходу (на тлі зростання впливу Китаю та ролі КНДР як учасника блоку і щонайменше постачальника зброї терористичному режиму). Загалом показово, що саме російську терористичну тактику продемонстрували бойовики ХАМАС під час атаки на Ізраїль: масові вбивства цивільних, беззбройних людей з метою залякування, захоплення заручників, включно з дітьми, руйнування цивільної інфраструктури стали ознаками сучасної війни разом із широким використанням простих, дешевих засобів

для підготовки й ведення війни — парашутистів, мотоциклів, цивільних дронів для скидання боєприпасів. До того ж фахівці примітили, що жоден союзник ХАМАС, за винятком Росії, не має досвіду застосування дронів-бомбардувальників проти сучасних бойових танків. З'явилися висновки, що лише росіяни могли навчити бойовиків цього¹⁷. Звісно, довести це нелегко, але припущення варте уваги і цілком відповідає почерку й духу ведення війни слугами Кремля.

Не може не привернути увагу й реалізація терористичною організацією вкрай складної операції з розгортанням бойових дій з повітря, моря і суходолу. Це так само підводить до висновку щодо участі в підготовці та забезпеченні атаки зброєю гравців іншого рівня. Ретельне вивчення зв'язків одразу приведе до розуміння, що «вуха», які стирчать за лаштунками, належать Москві і Тегерану.

У вересні 2023 р. стало відомо, що у ЗС РФ формують розвідувально-штурмові бригади, призначені для штурму укріплень та ведення розвідки в найближчому тилу противника. Нові бригади створюють з урахуванням досвіду війни Росії проти України, і вони увійдуть до складу армій та корпусів¹⁸. Отже, Москва розраховує в 2024 р. перехопити наступальну ініціативу, як це відбулося на початку 2023 р., коли для атаки було вибрано місто Бахмут.

Однак, попри колосальні, майже необмежені ресурси, Росія все ж виснажена війною проти України. Російська верхівка не планувала тривалу війну, і вона перетворилася на потужний виклик. Саме тому Кремль змушений звертатися до країн-ізоїв за зброєю та політичною підтримкою.

Українська армія як головний аргумент. На жаль, попри розпочаті українською владою дії, спрямовані на нарощування вітчизняного виробництва зброї та боєприпасів, Сили оборо-

¹⁴ U.S., Allies Seek Long-Term Military Aid for Ukraine to Show West's Resolve. *WSJ*. 29.08.2023. <http://surl.li/mmetc>

¹⁵ Продовження допомоги Києву залежить від розв'язання політичної кризи у США — Макрон. *Українформ*. 05.10.2023. <http://surl.li/mmevb>

¹⁶ Боррель про допомогу Україні: ЄС не зможе замінити США. *DW*. 05.10.2023. <http://surl.li/mmexv>

¹⁷ Німецький політолог, колишній голова Фонду Генріха Белля в Україні Сергій Сумленний заявив, що за атаками ХАМАС на Ізраїль стоїть Росія. <http://surl.li/mmfbu>

¹⁸ Системный взлом: в ВС России появится новый тип бригад. *Известия*. 25.09.2023. <http://surl.li/mmffa>

ни у 2023 р. залишалися повністю залежними від зовнішньої підтримки. Західні обмеження наступальних можливостей України неабияк сприяли затягуванню європейської війни: вони дали Росії час на підготовку потужних оборонних укріплень, продовження цілком результативної боротьби в окопах і безперервне поповнення втрат.

Так, у вересні-жовтні російські військові використовували на полі бою небезпечну тактику під назвою «еластична оборона»: вони вдавали, що начебто поступаються своїми позиціями, а потім різко завдавали удару у відповідь¹⁹. Крім того, противник постійно намагався намацати вразливі місця української армії з метою проведення серії контрнаступів та захоплення ініціативи. Таким складним вузлом у жовтні стала Авдіївка²⁰, де угруповання РФ намагаються здійснити оперативне оточення українських військ. Знов-таки противник використовував комбіновані атаки (йдеться про одночасні та послідовні масовані атаки механізованими колонами та пішими штурмовими групами, а також потужну підтримку з повітря) і зовсім не переймався втратами особового складу й техніки. Не сюрприз, що саме з початком війни ХАМАС проти Ізраїлю російські угруповання відчули друге дихання та розпочали нові серії контрнаступів.

Однак вдале нівелювання введених восени 2023 р. стратегічних резервів РФ, а ще краще, здатність помножити на нуль 18-ту і 25-ту армії, дозволило б Силам оборони не просто закріпити успіх та розвинути ініціативу, а й забезпечити суттєве зростання військових можливостей у 2024 р. на тлі остаточної деморалізації наявних на окупованих територіях угруповань противника.

Щодо неприємних недоліків у Сил оборони України. Восени 2023 р. залишається проблема недостатньої далекобійності зброї для ізо-

Новий український ударний безпілотник «Морок». Фото: СБУ

ляції окупованого Кримського півострова та недостатньої потужності дронів-камікадзе для ураження масштабних об'єктів противника на території РФ, таких як лінії з виробництва безпілотників, ракет, керованих бомб тощо.

Значні успіхи продемонстрували у 2023 р. розробники та виробники ракет — у жовтні Україна почала випробовувати ракети з дальністю ураження 1000 км²¹. На жаль, реалізації таких програмних завдань дуже заважали внутрішні перешкоди: після порції тиску з боку Державної аудиторської служби України деякі виробники звернулися з проханням про допомогу до Офісу Президента України, Ради національної безпеки і оборони та СБУ²², а ДержККБ «Луч» — ще й до громадськості.

Певний стрибок протягом великої війни було зроблено у сфері розробок та виробництва морських дронів. У тому ж жовтні розроб-

¹⁹ Russian Troops Cede Ground and Strike Back, Frustrating Ukraine's Counteroffensive. *The New York Times*. 03.10.2023. <http://surl.li/mmfmy>

²⁰ Russia mounts major attack on key city in eastern Ukraine. *The Washington Post*. 12.10.2023. <http://surl.li/mmfot>

²¹ Про це заявив радник голови Офісу президента Михайло Подоляк. <http://surl.li/mmfts>

²² Флагмани ВПК заявили про можливість повної зупинки роботи через дії ДАСУ. *Цензор.нет*. 12.10.2023. <http://surl.li/mmfeh>

Турецький безпілотник Bayraktar Akinci. Фото з відкритих джерел

Французький бойовий дрон Aarok MALE. Фото з відкритих джерел

ники показали ударний безпілотник «Морок» з вагою бойової частини вже у 30 кг і дальністю ураження 800 км²³. Загалом за рік виробництво дронів зросло в 100 разів²⁴, що може бути свідченням прогресу в цій площині.

Восени з'явилися підстави казати про певні досягнення у військово-технічному співробітництві: українські військові можуть отримати нові турецькі БАК Акінци, здатні нести крилаті ракети з радіусом дії 250 км, — це питання «вже в процесі»²⁵. До того ж ДП «Антонов» та французька компанія Turgis & Gaillard підписали угоду про виробництво на потужностях української компанії новітнього бойового

²³ В Україні створили секретний БПЛА дальньої дії з БЧ 30 кг. *Мілітарний*. 10.10.2023. <http://surl.li/mmgoc>

²⁴ Виробництво дронів зросло у 100 разів. *Урядовий кур'єр*. 10.10.2023. <http://surl.li/mmgph>

²⁵ Халюк Байрактар: надання Україні Bayraktar Akinci у процесі розгляду. *Радіо Свобода*. 01.10.2023. <http://surl.li/mmgqz>

дрона Aarok MALE²⁶. Цей безпілотний апарат здатний нести 1,5 т озброєння. Можливо, це «перші ластівки», які стануть передвісниками появи у Сил оборони дуже потужної сучасної зброї.

Що несе 2024 рік? Перша й головна із загадок, безперечно, стосується **рівня та якості всебічної допомоги Заходу**. Саме рівень військово-технічної допомоги Україні визначатиме реальні спроможності Сил оборони держави у 2024 р. і, ймовірно, у 2025 р. в разі подальшого затягування війни.

Питання збільшення або зменшення військово-технічної допомоги Україні має кілька різних аспектів. Ключовий з них — геополітичний. З одного боку, шалені інвестиції в Україну від початку повномасштабного вторгнення²⁷, здатність України стримувати та послабляти ядерну Росію (і частково в такий спосіб стримувати Китай) зробили підтримку України привабливою та перспективною справою для Заходу.

А з іншого — чи буде війна в Ізраїлі сприяти збільшенню допомоги Україні як справжньому союзнику США і НАТО та підвищенню якості цієї підтримки, тобто поставкам не лише літаків, а й ракет, дронів оперативно-стратегічного рівня та гелікоптерів вогневої підтримки? На початку жовтня 2023 р. у Пентагоні залишалося \$5,2 млрд на надання військово-технічної допомоги Україні, що за умови збереження наявних темпів підтримки вистачить на 5–6 місяців²⁸. Звісно, у президента Байдена могли

²⁶ «Антонов» починає виробництво французького бойового дрона Aarok MALE. *Економічна правда*. 04.10.2023. <http://surl.li/mmgsv>

²⁷ З початку повномасштабного вторгнення РФ Україна отримала військову допомогу на суму понад \$76 млрд. Про це 19 вересня 2023 р. заявив міністр оборони США Ллойд Остін під час зустрічі Контактної групи з питань оборони України. В цю суму входить як пряма оборонна допомога від США, так і постачання озброєнь від інших союзників. <http://surl.li/mmguy>

²⁸ «Це близько 12 % загальної суми у \$43,9 млрд допомоги в галузі безпеки, яку США направили після вторгнення Росії у лютому 2022 р.» <http://surl.li/mmhaq>

б знайти й додаткові можливості у вигляді грантів або переспрямування ресурсів з інших програм. Однак цілком імовірним залишається сценарій зменшення допомоги США і, відповідно, відсутність нарощування якості допомоги від європейських країн НАТО (йдеться про німецькі крилаті ракети Taugus та подібні нові опції). «Якщо ви позбавите Україну допомоги, Росія не зупиниться. Врешті-решт буде війна між НАТО і Росією, і це дасть зелене світло Китаю для вторгнення на Тайвань. Тому республіканцям у Палаті представників: якщо ви відключите Україну від живлення, ви розпалите ще більшу війну в Європі. Китай піде за Тайванем», — заявив сенатор-республіканець Ліндсі Грем 15 жовтня²⁹.

Аналіз усіх вихідних даних та можливостей свідчить, що навіть у разі найгіршого сценарію до квітня 2024 р. Україна може розраховувати щонайменше на наявний рівень допомоги або подібний до нього, із незначною тенденцією до зменшення. Серед іншого в Україну почнуть надходити бойові літаки із сучасним авіаційним озброєнням. Так само можна прогнозувати, що Україна буде повноцінно забезпечуватися боєприпасами та засобами ППО.

Для забезпечення армії зброєю не завдяки допомозі, а вже іншим шляхом, Україна має розв'язати ще одну загадку.

Друга за рівнем важливості головоломка пов'язана з можливістю **досягнення Україною технологічних переваг власними зусиллями**. Саме вони і технологічний відрив від ворожої Росії як довгострокова мета є виключною гарантією безпеки держави. Вузловою проблемою у 2023 р. залишалося адміністрування ОПК, точніше, вибір оптимальної моделі адміністрування.

2023 рік уперше в історії України став роком посиленої уваги влади до ОПК. До зроблених раніше оголошень про прихід на ринок України німецького концерну Rheinmetall AG, британської компанії BAE Systems, турецької Baykar Makina додалося залучення згаданої вище французької Turgis & Gaillard. З'явилися

У рамках проекту FrankenSAM передбачено адаптацію пускових установок ЗРК «Бук» для використання західних зенітних ракет RIM-7 Sea Sparrow

також і перші результати спільної роботи з американськими партнерами. Зокрема, США в рамках проекту FrankenSAM допомогли Україні модернізувати два типи зенітних ракетних комплексів так, щоб вони були здатні стріляти західними ракетами³⁰.

Досвід вказує на високий технічний рівень вітчизняних розробників, однак щодо моделі адміністрування Україні варто прийняти додаткові важливі рішення, оскільки досі розвиток військово-технічного співробітництва та ОПК гальмувала саме слабка система адміністрування і невдало підібраний менеджмент.

Нарешті, третя вагома парадигма — власне **успіх на полі бою**. Вирішення перших двох загадок якраз і підпорядковане цій, головній, третій. Як не дивно, але саме тактичні воєнні успіхи 2023 р. здатні забезпечити стратегічну перевагу в 2024 р. І як не фантастично це звучить, саме військово-промислові успіхи Укра-

³⁰ Pentagon's 'FrankenSAM' program cobbles together air defense weapons for Ukraine. AP. 12.10.2023. <http://surl.li/mmhgl>

²⁹ Meet the Press. October 15, 2023. <http://surl.li/mmhcm>

Українські бійці керують дроном на Запорізькому фронті. Фото: The New York Times

їни у 2024 р. з урахуванням результативного військово-технічного співробітництва здатні забезпечити стратегічну перемогу в майбутньому. Владі України варто вирішити низку питань щодо посилення війська.

Навряд чи буде перебільшенням сказати, що ключовою проблемою в 2023 р. залишалося питання мотивації до служби. Якщо в державі зберігається стабільно високий рівень довіри до армії (тобто до Сил оборони)³¹, то з питанням мотивації до служби далеко не все так просто. В середині жовтня 2023 р. Міністерство оборони повідомляло, що сотні тисяч громадян намагаються уникнути мобілізації, і це питання військового відомства мало намір врегулювати³².

Однак навряд чи це буде ефективним без радикальних змін, насамперед таких як рівність обов'язків усіх громадян із чітким, прозорим визначенням меж, умов та відповідальності. Це має стосуватися і заможних громадян, і колишніх депутатів, і чиновників, і особливо їхніх родичів. Бо якщо в перші дні масштабного

³¹ За результатами опитування соціологічної групи «Рейтинг», довіра до ЗСУ серед респондентів станом на річницю вторгнення зросла з 65 до 97 %, а у червні 2023 р. становила 86 %. <http://surl.li/mmhhs/>

³² Сотні тисяч громадян намагаються уникнути мобілізації, це питання врегулюють. *Цензор.нет*. 13.10.2023. <http://surl.li/mmhku>

нападу Росії українці демонстрували фантастичний рівень мотивації, то протягом 18 місяців інтенсивної, кривавої війни він істотно знизився. Потрібне серйозне вдосконалення системи комплектування — більш чітко визначений зв'язок мотивації служити з державним управлінням, життєвою кар'єрою, пільгами та більшим фінансовим заохоченням не лише під час служби, а й для ветеранів. Йдеться, зокрема, про необхідність поставити у залежність призначення на вищі посади державного управління від служби в Силах оборони.

Важливою є більш чітка робота всіх органів влади щодо зменшення можливостей для ухилення від служби та суворе покарання тих, хто намагається на цьому заробити. Якщо в соцмережах відкрито продають «білі квитки»³³, щоб тікати від війни за кордон, то це дуже чіткий сигнал владі про необхідність удосконалення системи.

Ще один невизначений момент — права та повноваження мобілізованих³⁴. Потрібен також і незалежний нагляд, зокрема законодавче призначення незалежних інспекторів та головного військового інспектора, який не буде підпорядкований міністру оборони чи головнокомандувачу ЗСУ.

Варто усвідомити, що на межі 2023/2024 років може відбутися низка подій, які здатні негативно вплинути на перспективи України у 2024 р. Передусім війна в Ізраїлі в разі її затягування та масштабування може істотно вплинути на потенціал України — від ризиків вступу у війну руху «Хезболла» до ударів з боку Ірану чи навіть його прямої участі в регіональній війні. Так само можуть негативно вплинути й події в США — від обмежень Пентагону і адміністрації президента до «повернення трам-

³³ В Україні відкрито продають «білі квитки»: ціна питання — 150 доларів. *РБК-Україна*. 15.10.2023. <http://surl.li/mmhmo>

³⁴ Відсутність чіткої правової регламентації статусу мобілізованих призводить до численних проблем і суперечностей у їхньому повсякденному житті та на службі. Від робочого часу до речового забезпечення, від відпусток до компенсацій — мобілізовані часто опиняються в «сірій зоні», коли їхні права або не визначені, або ігноруються. <http://surl.li/mmhly>

пізму». Не виключена і масштабна активізація всієї «осі зла». Але ми всі не маємо права хоч на хвилину забувати про те, що наша війна — екзистенційна, тобто це війна за наше право існувати як нація. Тому ми мусимо не лише боротися, а й швидко вчитися, як вдало і всебічно забезпечувати цю боротьбу власноруч.

Невизначеність щодо довготривалої військово-технічної допомоги з боку США може змусити військово командування переглянути підходи до наступу і бути готовим до найгіршого сценарію розвитку подій. Ревізія може торкатися і більш чіткого визначення, на які жертви може піти нація. Однак те, що відбуватиметься навколо України після такого тривалого шляху до перемоги над ворогом, має зробити націю ще більш рішучою. І, зокрема, привести до відповіді на питання: що ми самі можемо зробити для перемоги у ці, можливо, найскладніші часи?

Volodymyr P. Horbulin

National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Valentyn V. Badrak

Center for Army, Conversion and Disarmament Studies, Kyiv, Ukraine

THE WAR YEAR 2024: RIDDLES FOR UKRAINE

The article analyzes the geopolitical situation that has developed in the world today with Ukraine being at the center of it. At the end of the second year of the Russian Federation's large-scale war against Ukraine, the authors single out key "riddles" – the challenges of the coming year, 2024, the answers to which will define where and which way the future will go. The first riddle is related to the level of assistance to Ukraine from our partners, the second to Ukraine's ability to organize the effective operation of its defense industry, and the third is the successes on the battlefield themselves.

Cite this article: Horbulin V.P., Badrak V.V. The war year 2024: riddles for Ukraine. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2023. (11): 8–17. <https://doi.org/10.15407/visn2023.11.008>

Переконані, що нові умови війни мають спонукати владу України до прискорення виконання рішень щодо безперервного нарощування виробництва власних озброєнь, а також щодо зміцнення армії шляхом удосконалення системи її комплектування. Не зайвими будуть і підготовка рубежів оборони та спорудження потужних укріплень (чого не було зроблено раніше) на вже відвойованих у ворога територіях. Причому не зайвими вони будуть не лише для 2024 р., а й у наступні 5–10 років співіснування з ворожою державою, яка обов'язково прагнучиме повного знищення Української держави.

Загалом для виживання і розвитку українській нації вже невідкладно потрібно поставити питання нарощування оборонного потенціалу та масштабування військових спроможностей у самий центр уваги суспільства і держави.